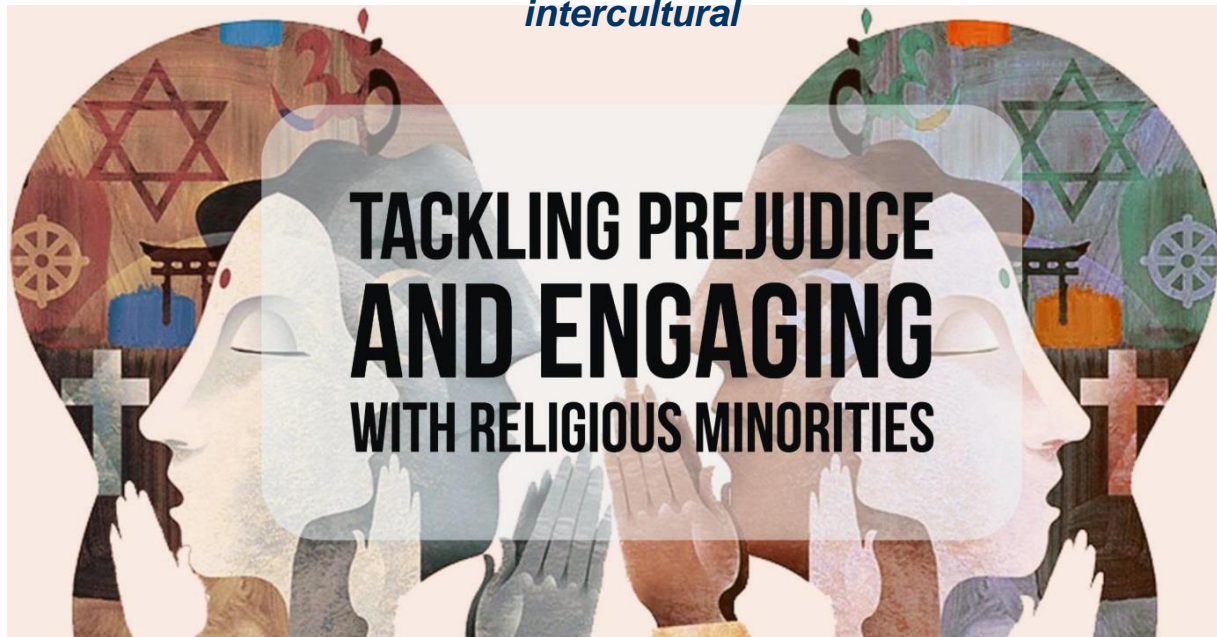

La lluita contra els prejudicis i el compromís amb les minories religioses

Com las ciutats poden marcar la diferència amb un enfocament intercultural

Informe del seminari dut a terme a Sant Sebastià

els dies 27 i 28 d'octubre de 2016

Dr. Andrew Orton, Universitat de Durham

Donostiako Udala
Ayuntamiento de San Sebastián

JAPANFOUNDATION 国際交流基金

Introducció

Els prejudicis i la discriminació contra persones per motius de religió continuen sent generalitzats, tot i que la llibertat de creença religiosa i d'expressió siguin drets fonamentals consagrats al Conveni Europeu dels Drets Humans. Membres de la Xarxa de Ciutats Interculturals s'han plantejat qüestions actuals concretes sobre l'augment dels nivells d'islamofòbia, així com sobre l'estigmatització d'altres religions minoritàries en molts dels seus contextos. Aquestes preocupacions sorgeixen en un context social canviant, en el qual en el conjunt d'Europa hi ha un augment dels afiliats a cap grup religiós en concret i on, després dels cristians, els musulmans són la minoria religiosa més gran, i aquesta població està augmentant.¹

Aquest informe explora les respostes de política local per lluitar contra els prejudicis i la discriminació contra les minories religioses que són possibles mitjançant l'adopció d'un enfocament intercultural. La base d'aquest enfocament és reconèixer els drets de tots els individus i grups, siguin religiosos o no, en virtut del Conveni Europeu de Drets Humans. Aquest enfocament es basa en la participació de forma positiva amb les comunitats religioses al costat dels qui tenen altres creences, incloent-hi les visions del món laiques, amb la finalitat de fomentar la confiança, la cohesió i les interaccions interculturals positives dins de la ciutat en el seu conjunt. Es parteix de la posició d'explorar com el discurs públic, les polítiques, els procediments i les pràctiques poden tenir un impacte significatiu en l'agreujament o en la reducció de les experiències de prejudicis i discriminació dins de les comunitats locals.

L'article presenta els resultats d'una conferència de dos dies que es va dur a terme els dies 27 i 28 d'octubre de l'any 2016 i en la qual van participar més de 70 persones (més quatre intèrprets) allotjades a Sant Sebastià, Espanya, com a part del programa d'activitats com a Capital Europea de la Cultura. Els participants incloïen representants de les àrees de les autoritats locals que són membres de la Xarxa de Ciutats Interculturals a tot Europa, també els empleats per aquestes autoritats i membres de minories religioses d'aquests contextos. També hi va haver un nombre més petit de representants de contextos alternatius, inclosos els participants del Japó (amb el suport de la Fundació Japó, també representada), i de les ciutats interculturals de Fes i Rabat, al Marroc, i Montreal, al Canadà. Aquest document també es basa en el compromís previ de la Xarxa de Ciutats Interculturals d'explorar qüestions relacionades amb la Fe a Ciutats Interculturals més àmpliament. Això ha inclòs un informe que explora la importància de reconèixer la contribució dels grups de fe com a part de la diversitat local, basats en un esdeveniment celebrat a Londres l'any 2014,² i un taller sobre el diàleg entre religions en la Fita Històrica de Ciutats Interculturals, celebrada a Dublín l'any 2013.

Els participants van identificar una àmplia gamma de possibles maneres de prendre mesures per fer front als prejudicis i la discriminació contra les minories religioses; aquest informe les resumeix i destaca exemples pràctics d'aquestes accions en el procés. Els participants sovint reconeixien que cada resposta i exemple en concret pot tenir els seus propis punts forts i febles, i ser més apropiat en alguns contextos que en d'altres. Tenint en compte això, és important fer coincidir les respostes concretes a les preguntes concretes dins de contextos concrets, mentre que, en general, reconeixien que l'adopció d'una combinació de respostes era important per garantir que aquestes qüestions s'abordessin de manera concertada. L'enfocament que adopta aquest informe és la presentació d'informes sobre les perspectives dels participants que es van compartir durant la conferència, en comptes d'una investigació més àmplia, de manera que aquesta només s'ha esmentat quan s'ha inclòs en les presentacions; però, moltes de les perspectives que s'esmenten aquí podrien tenir suport en termes d'una recerca més àmplia, encara que això requeriria un document separat.

Comprendre l'abast de la discriminació i els delictes d'odi per elaborar respostes més eficaces

Un punt de partida important per a la lluita contra els prejudicis i la discriminació contra determinats grups és entendre l'abast i la naturalesa d'aquestes qüestions com les experimenten ells mateixos. Els participants van compartir una gran quantitat d'exemples de prejudicis i discriminació contra les minories religioses en els seus propis contextos. Els exemples van cobrir tota la vida, des de nens petits (per exemple, les polítiques que discriminen la vestimenta i el menjar adequat a les escoles) fins a la mort (incloent-hi les prestacions de funeral/enterrament). També van cobrir una àmplia gamma d'espais, inclosos els delictes d'odi al carrer (com ara l'abús verbal, la violència o la retirada forçada del hijab), la discriminació a la feina i a l'educació, etcètera. També hi va haver problemes de discriminació institucional, com es comenta als apartats següents.

No obstant això, comprendre tot l'abast d'aquests problemes pot ser un repte en si mateix, sobretot perquè les dades sistemàtiques sobre aquestes experiències sovint són limitades. La recerca suggereix que hi pot haver un problema important amb la falta de notificació de la discriminació i els crims d'odi contra les minories religioses, sobretot per la percepció que no passaria o no canviaria res com a resultat d'això. Per exemple, l'estudi MIDAS a gran escala europea va informar que el 79 % dels enquestats musulmans, especialment els joves, no va informar de les seves experiències de discriminació.³ Đermana Šeta, assessora de l'OSCE/OIDDH per combatre la intolerància contra els musulmans, va posar en relleu que això significa que milers dels casos de discriminació i delictes racistes romanen invisibles i, per tant, no es registren en denúncies oficials i en els mecanismes de recopilació de dades de justícia penal. Les persones sense ciutadania i els qui han viscut al país durant el període més curt de temps són menys propensos a informar sobre la discriminació. Pel que fa a les raons per no informar dels incidents, basant-nos en el mateix estudi, el 59 % dels enquestats musulmans creu que «no passaria res o no canviaria res si ho denunciessin» i el 38 % diu que «passen constantment» i, per tant, no fan cap esforç per denunciar els incidents.

Per tant, una acció inicial clau és **donar suport a una recopilació de dades més detallada i extensa** (ja sigui per part d'organismes internacionals, governs/autoritats locals o organitzacions no governamentals) per ajudar a identificar els problemes sistèmics i les àrees prioritàries per a les respostes polítiques i pràctiques. Això inclou establir relacions amb diferents grups religiosos minoritaris per ajudar a construir una visió més precisa de la naturalesa i de l'impacte dels prejudicis i la discriminació contra ells, i les qüestions que s'han d'abordar per millorar la informació i les respostes a aquestes qüestions. També inclou reconèixer el potencial de discriminació per diversos motius, tant a dins com entre els diferents grups religiosos o seculars, com a part d'aquest panorama general, i les interaccions potencials entre les diferents formes de discriminació, per exemple, basades en la religió, el sexe, la sexualitat, etcètera. No obstant això, en fer-ho, és important ser sensible a la manera com es fa; per exemple, almenys un país va evitar recollir les dades oficials sobre la religió com a resultat d'abusos històrics d'aquestes dades per perseguir les minories religioses (especialment els jueus) durant la Segona Guerra Mundial.

Exemples de respostes de la pràctica:

- *La iniciativa de l'OSCE dels crims d'odi:* en l'àmbit internacional, els intents sistemàtics per recollir dades sobre els crims d'odi, inclosos els que es basen en la religió, tenen el suport de l'OIDDH, <http://hatecrime.osce.org>. Amb això, es pretenen incloure dades de punts de

contacte nacionals i de la societat civil, alhora que proporcionar guies de suport tant pel que fa a la recopilació de dades per als Estats com per a les organitzacions no governamentals.

- En l'àmbit del Consell d'Europa, la campanya per als joves Moviment contra el Discurs de l'Odi ha posat en marxa el [Relotge del discurs de l'odi](https://www.nohatespeechmovement.org/) (vegeu <https://www.nohatespeechmovement.org/>). Es tracta d'un arxiu generat per l'usuari per rastrejar, monitorar i recollir exemples de contingut d'odi a Internet. Els exemples del Relotge testifiquen i ajuden a crear consciència de la propagació i de l'impacte del discurs de l'odi. També tenen una funció educativa per als joves, perquè entenguin les expressions d'odi i, sobretot, perquè desenvolupin el discurs i els arguments contraris.
- *Iniciatives nacionals i locals:* els participants van destacar que hi pot haver limitacions amb aquest tipus de dades, també en la manera com es recopilen. Van posar èmfasi en com les organitzacions nacionals i les més locals, amb uns vincles més estrets amb els grups afectats, poden contribuir de manera important en aquest procés. Per exemple, l'SPIOR (Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond, <http://www.spor.nl/>), una plataforma que aplega les organitzacions islàmiques amb seu a Rotterdam, recopila dades a través dels vincles que tenen amb aquestes organitzacions. Les xifres posen de manifest uns índexs molt més alts (per exemple, fins a quatre vegades més alts) d'incidents que les que registren els organismes oficials, com ara la policia o les agències estatals contra la discriminació. Els participants eren conscients d'altres organitzacions que han desenvolupat metodologies per fer un mapa d'incidents en l'àmbit nacional, com el Col·lectiu contra la Islamofòbia a França (vegeu <http://www.islamophobie.net/>). També es va observar que les experiències poden ser diferents per a diferents grups dins de les minories religioses (per exemple, dones, joves) i, per tant, era important recopilar dades i informació sobre experiències perquè es reconegués això.

Millorar les respostes de la justícia legal i penal per als delictes d'odi

Proporcionar un marc adequat dins dels sistemes de justícia penal i legal per reconèixer i respondre als delictes d'odi és fonamental per crear ciutats en què tots els individus i grups, inclosos els de les minories religioses, puguin interactuar de manera segura. Els participants van destacar la importància de reconèixer que els crims d'odi es poden basar en combinacions de diverses formes de discriminació (per exemple, contra les religions, diferents grups ètnics, etcètera) i en la necessitat de tenir respostes associades que connectin la feina dels diferents organismes, al mateix temps que es proporcioni justícia i suport als grups afectats.

Exemples de respostes de la pràctica:

- El Tribunal Europeu de Drets Humans ha desenvolupat una àmplia [jurisprudència sobre el discurs de l'odi](#), en la qual reconeix que el dret a la llibertat d'expressió s'ha de poder restringir en casos específics, en concret quan calgui per sancionar o fins i tot prevenir totes les formes d'expressió que estenguin, incitin, promoguin o justifiquin l'odi basant-se en la intolerància, sempre que cap «formalitat», «condició», «restricció» o «sanció» imposada siguin proporcionals a la finalitat legítima perseguida.⁴

- El Consell d'Europa, al [Protocol adicional per al Conveni sobre la ciberdelinqüència, relatiu a la penalització d'actes de naturalesa racista i xenòfoba comesos a través de sistemes informàtics](#)⁵, sol·licita a cada Estat part que adopti mesures legislatives i d'altra índole per tipificar com a delictes, de conformitat amb la legislació interna, amenaces greus comeses amb sistemes informàtics contra persones per pertànyer, entre altres coses, a un grup religiós.
 - El Consell de la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) va emetre una [recomanació política general l'any 2015 per lluitar contra el discurs de l'odi](#), que també és aplicable al discurs de l'odi basat en pertinences religioses.
 - L'Agència Europea de Drets Fonamentals ha dut a terme un treball per **assegurar la justícia per a les víctimes dels delictes d'odi**, disponible [aquí](#).
 - Els participants han posat èmfasi en què l'aplicació d'aquestes respostes pot implicar eficaçment diferents formes de compromís per part de persones en una gran varietat de llocs, que treballen en diferents nivells. Per exemple, l'OIDDH ha elaborat unes guies especials, [guies per respondre els delictes d'odi](#), per als legisladors, la policia i els fiscals, la societat civil i els educadors.
-

Millorar les respostes a la discriminació en altres àmbits, per exemple, el mercat laboral

Atesa la varietat de tipus i de contextos on s'experimenta la discriminació, la necessitat de mesures legislatives de protecció s'estén més enllà dels delictes d'odi. Els participants van considerar **la protecció contra la discriminació a través d'una àmplia gamma d'aspectes de la vida quotidiana** com un fet crucial per donar suport a un lloc i una contribució més amplis de les minories religioses dins de la societat. Per exemple, en l'ocupació, això inclou tenir una llei i uns sistemes d'ocupació eficaços, com ara els tribunals, per considerar les al·legacions de discriminació que afecten la feina. La presència i la forma d'aquestes proteccions van variar considerablement entre els contextos representats. Hi va haver una discussió concreta pel que fa a la discriminació estesa a l'ocupació quan aquesta estava relacionada amb les funcions que requereixen la interacció en serveis públics, per exemple, els farmacèutics. En resposta a incidents de discriminació, els participants van posar èmfasi en la necessitat de no centrar-se només en les experiències d'un grup religiós particular, sinó de proporcionar proteccions que reconeguessin diferents grups religiosos de manera equitativa en funció de les necessitats de qualsevol feina en particular, sent alhora conscients de les diferències en les experiències entre els diferents grups. El fracàs per fer els ajustos raonables en la prestació de serveis públics per a les necessitats de les minories religioses (com permetre a les escoles proporcionar àpats que incloguin opcions que compleixin amb els seus requisits dietètics) va ser experimentat com a discriminatori per part de les minories religioses. També pot agreujar un desavantatge més ampli, com quan un pare (sovint una mare) ha d'estar disponible a l'hora de dinar per garantir que es proporciona una alternativa de menjar apropiada, fet que afecta les seves perspectives de treball, etcètera. De la mateixa manera, les normatives dels uniformes en algunes escoles, que discriminen contra aspectes de la vestimenta essencial per als qui es troben en algunes minories religioses, pot significar que no assisteixin o no participin en algunes activitats que puguin afectar el seu futur, alhora que agreugen les pressions de les activitats segregades que redueixen el

potencial d'interacció.

S'entén que hi ha una àmplia gamma de factors socials i estructurals que estan contribuint als prejudicis, la discriminació i la intolerància; per exemple, la discriminació es podria veure agreujada pels patrons geogràfics de vida segregats i les formes d'estratificació social. A continuació, s'examinen exemples d'estratègies per respondre a aquests factors socials i estructurals. Els participants van remarcar que la necessitat d'avançar més enllà de la intervenció un cop la discriminació s'ha produït és essencial per tenir en compte també **més formes preventives d'actuació** per fer front a les formes de prejudici que es considera que contribueixen a les circumstàncies en què és més probable que es produeixi la discriminació. A més, i en línia amb una investigació exhaustiva més àmplia, els participants van fer èmfasi en com afecten les interaccions entre els diferents aspectes d'identitats (per exemple, país d'origen, ètnia, sexe, etcètera) en les experiències de prejudicis i discriminació; aquestes poden donar lloc a formes de desavantatge múltiples i interrelacionades. Per tant, es va considerar important centrar-se a respondre als prejudicis i la discriminació d'una manera més general, en comptes de limitar-se a la religió, per tal d'elaborar respostes eficaces. Dit això, també es podria haver avançat molt pel que fa al reconeixement de la religió com un factor important dins d'aquest panorama més ampli, com s'examina als apartats següents.

Exemples de respostes de la pràctica:

- La Xarxa Europea contra el Racisme ha elaborat una sèrie de [fitxes i informes relacionats](#) entre els quals trobem una guia per «refutar els mites sobre els jueus» i l'informe d'investigació *Dones oblidades: l'impacte de la islamofòbia en les dones musulmanes*, que inclou dades i exemples de discriminació en l'ocupació, amb respostes i recomanacions relacionades. Aquestes pretenen assegurar que qualsevol restricció sobre la vestimenta religiosa als espais públics, els serveis i l'ocupació es manté al mínim necessari per assolir els objectius legítims en virtut de la legislació internacional sobre els drets humans.

Millorar la comprensió de les religions, la seva prevalença i requisits

Es va entendre que un factor important en la prevenció de la discriminació i que respon als prejudicis és la millora de la comprensió pública de les minories religioses i la lluita contra les percepcions errònies sobre elles. A moltes ciutats, els participants van informar que la percepció pública sobre el nombre de persones dins de les minories religioses és molt més alta que les millors dades disponibles respecte a les xifres reals. Això reflecteix una percepció comuna que alguns dels ciutadans s'han sentit aclaparats per l'augment de la diversitat religiosa i ètnica. Aquest sentiment estava generant temors relacionats entre les comunitats majoritàries de perdre els seus drets històrics i les identitats tradicionals en un context d'augment de la diversitat. Aquests sentiments s'entén que són un factor important que impulsa els prejudicis i la discriminació en l'àmbit social i polític. Com a resposta, les iniciatives que comparteixen informació precisa sobre el nombre de les minories religioses i que van permetre una comprensió més gran de les seves creences i pràctiques (i les seves implicacions) van ser útils en la lluita contra les percepcions errònies entre els proveïdors públics i de servei. Les activitats que van ajudar a capacitar les minories religioses (incloent-hi diferents grups dins de cada comunitat religiosa) per donar veu als seus propis punts de vista també es van considerar útils per assegurar que els acords es basen a escoltar directament els implicats. Aquests poden ser particularment eficaços quan es conceben de manera que ajuden diferents grups a compartir

perspectives entre si com a resultat.

Exemples de respostes de la pràctica:

- Es van dur a terme **tallers de sensibilització sobre la diversitat religiosa** a moltes ciutats amb participants de la societat civil i grups religiosos majoritaris. Aquests tallers els van organitzar diverses combinacions de les autoritats locals, grups de la societat civil i grups religiosos. Les activitats estaven dirigides a posar en dubte constructivament mites i malentesos sobre les minories religioses (per exemple, mitjançant l'intercanvi de dades concretes i donant a aquests grups l'oportunitat de fer preguntes sobre altres religions en un entorn segur).
- **Construir una cultura religiosa més profunda entre els proveïdors de serveis i els ocupadors**, incloent-hi la millora de la comprensió de les creences i els requisits de les diferents religions. Això es pot facilitar construint una relació més àmplia amb els grups religiosos per permetre que els seus requisits s'entenguin d'una manera més adequada. Un exemple d'això va demostrar ser útil en resposta a la sol·licitud d'una persona que demanava un espai de neteja personal al lloc de treball; en un estudi posterior que incloïa l'ús d'aquest espai per altres persones de la mateixa fe, va resultar que aquests espais eren considerats no essencials per les persones de la mateixa fe, tot i que potser eren útils. Aquí, les persones involucrades en aquesta fe i que es podrien interessar en aquesta decisió són les que van ajudar l'empresari en un principi a entendre-la completament i, després, van intervenir i resoldre la situació.
- **El compromís amb els líders religiosos en l'àmbit nacional** pot ser útil per donar suport a això, per entendre les diferents interpretacions de la fe en relació amb qualsevol requisit particular o problema social. Per exemple, a Noruega, la ciutat d'Oslo s'ha compromès amb el Consell Islàmic de Noruega (inicialment a través d'un projecte finançat per la Direcció d'Integració i Diversitat) per redactar una **guia, *Arbeid og Islam*** (–feina i islam– publicada el 2009 pel Velferdsetaten Oslo Kommune en col·laboració amb l'Islamsk Råd): <http://docplayer.me/787953-Ansatte-somjobber-med-deltakere-i-kvalifiseringstiltak.html>.
- En l'àmbit internacional, el **[Manual d'educació en drets humans per a joves](#)** del Consell d'Europa incorpora un capítol dedicat a la comprensió de la religió i les creences.

Adaptar els reglaments i prestar serveis perquè siguin més inclusius de diferents grups religiosos i seculars

Tal com les seccions anteriors van començar a destacar, un aspecte important de la lluita contra la discriminació sovint involucra fer que les adaptacions a les normatives i les provisions de serveis siguin més inclusives per a les minories religioses. Això implica iniciar des del reconeixement que fins i tot els Estats que es consideren seculars tenen històries que han contribuït a les formes particulars en què es relacionen amb individus de religions majoritàries i minoritàries dins les seves fronteres i que sovint tenen un impacte en diferents grups religiosos d'una manera diferent, sovint desigual. La millora de l'alfabetització religiosa, el diàleg i la interacció contribueixen a un millor enteniment del que són en realitat les necessitats de cadascú, com ja s'ha indicat abans, i poden ajudar a determinar

el que podrien ser adaptacions raonables als serveis. Els participants van reconèixer que cal estar disposat a adaptar-se en la mesura que sigui possible al que és important en termes de la vida en comú. Al llarg d'aquest informe es donen exemples d'àrees d'aquesta adaptació, per exemple pel que fa a com s'ofereixen els àpats a les escoles (més amunt) i com s'emmarquen les normes de planificació pel que fa als edificis i els espais públics (més endavant). La forma exacta de qualsevol adaptació particular pot ser controvertida i, per tant, és important que les negociacions interculturals sobre aquest tema en contextos concrets respectin els drets de tots els individus i els grups, ja siguin religiosos o seculars, en el seu procés i resultat. Pot haver-hi problemes concrets en els quals això es vinculi amb la discriminació contra altres grups, per exemple, contra grups concrets dins de les minories religioses, i un enfocament intercultural d'aquest tema es tracta més endavant en aquest informe.

Exemples de respostes de la pràctica:

- Sovint es pot facilitar la prestació de serveis públics de manera que es tinguin en compte les diferents necessitats culturals mitjançant un enfocament intercultural. Per exemple, a Bergen, els aspectes de **suport pastoral a hospitals i presons i els preparatius d'enterraments o funerals** s'aborden per mitjà de la cooperació multireligiosa amb el suport de Consell Interconfessional de Bergen.
- Alguns participants van destacar la necessitat de tenir clars els objectius finals de qualsevol activitat, que poden implicar **el respecte del procés dels diferents grups de fe**, quan això pot diferir de les normes de la majoria. Per exemple, un participant va plantejar la qüestió de si, quan s'ensenya l'idioma nacional a un grup de dones hi pot haver problemes culturals o religiosos perquè es fa en un grup mixt, aleshores, es proporcionen classes separades per sexes o s'insisteix en el fet que totes les classes són mixtes? Com a part de la creació de potencial per tenir una interacció intercultural més àmplia a llarg termini, aquest participant va debatre sobre el que més s'acostava a aquest objectiu a llarg termini i sobre adaptar les classes de l'idioma que s'ensenya, si cal. (Es va observar que en molts dels contextos representats, fins i tot els que no estaven organitzats directament al voltant de perspectives fonamentades en la religió, també hi pot haver altres activitats i espais d'un únic sexe en moltes de les seves cultures.)

Millorar els espais per a l'expressió i la interacció

L'**espai** era un tema clau en una varietat de maneres diferents per a moltes de les ciutats i les minories religioses representades.

Els grups religiosos minoritaris sovint experimenten dificultats per trobar un **local adequat en el qual reunir-se** i organitzar activitats socials i religioses relacionades. Entre altres raons per la discriminació per part d'alguns propietaris, que no estarien disposats a deixar propietats a alguns grups religiosos minoritaris, i per algunes regulacions de planificació o d'altres autoritats locals que fossin problemàtiques en la manera com s'emmarquen en relació amb determinats grups religiosos, etcètera. Aquests espais eren importants com a llocs de reunió per a aquells que compartien identitats religioses, sovint a través de diferents orígens culturals o països d'origen (on els participants eren immigrants). En algunes circumstàncies, també s'utilitzaven com a espais per a la

comunitat en sentit més ampli, incloent-hi per desenvolupar activitats socials i per ajudar a augmentar la consciència d'aquest grup religiós i establir relacions entre aquest grup i la comunitat en general.

Els grups i les ciutats també han tingut problemes pel que fa a les sol·licituds d'**ús d'espais públics**, per exemple, en celebrar els festivals més importants. En les respostes interculturals tractades, els espais públics es van considerar importants, ja que ofereixen oportunitats per ajudar a promoure interaccions positives entre individus i grups, al mateix temps que garanteixen als diferents grups els mateixos drets en l'expressió de les identitats religioses i no religioses de manera que no es debilitin les unes a les altres.

Exemples de respostes de la pràctica:

- **Proporcionar una orientació clara basada en la igualtat de tracte:** l'Ajuntament de Barcelona ha respost a algunes d'aquestes qüestions en acordar una Mesura de Govern per garantir la igualtat de tracte de les entitats religioses que celebren activitats ocasionals en llocs públics. En aquest sentit, això va proporcionar directrius clares sobre les diferents necessitats dels grups religiosos, l'ús de l'espai públic i les instal·lacions per part de grups religiosos, reconeixent els problemes actuals i implementant mesures per millorar encara més la planificació en relació amb els llocs de culte separats, formació en la diversitat religiosa i les relacions entre el municipi i els grups religiosos.
- **L'ús dels edificis i els espais públics per part de grups religiosos** va ser especialment controvertit en alguns contextos, sobretot en aquells casos en què s'entenia que una interpretació particular del secularisme exclouia això. Tanmateix, des d'una perspectiva intercultural, els participants van veure diferents avantatges en permetre que activitats com ara l'ensenyament dels textos religiosos per grups de confiança es dugués a terme en llocs públics. Per exemple, això pot significar que la gent pot veure el que està passant i com es desenvolupa, així es redueixen les pors com a resultat d'aquesta obertura, més que no pas quan això passa darrere de portes tancades en edificis religiosos. A més, els participants van destacar que l'edifici públic pot proporcionar més espais oberts perquè les persones puguin explorar la seva fe en relació amb qüestions polèmiques relacionades amb la interpretació i l'aplicació de la seva religió en la societat contemporània en interacció amb els altres, en situacions en les quals se senten menys capaços per fer-ho en llocs de culte.
- **La creació d'espais separats i comuns en associació:** a Sant Sebastià, un projecte va crear una estructura oberta que podia ser utilitzada per diferents grups religiosos per separat o conjuntament, situada en terrenys de la universitat, per proporcionar una representació simbòlica d'aquests principis. Això ho van crear com a part de les celebracions de la Capital Europea de la Cultura els estudiants d'una Escola Tècnica Superior d'Arquitectura amb el suport de l'Ajuntament de Sant Sebastià i d'una universitat local. Els estudiants es van involucrar amb grups religiosos locals per comprendre'n les necessitats i, després, van construir una estructura oberta que podia ser utilitzada per diferents grups religiosos locals per separat o conjuntament. Això es va veure com una demostració visual de com les religions poden utilitzar els espais públics, sense tenir més o menys drets que qualsevol altre grup, i com les professions i les institucions públiques es poden comprometre amb ells en el diàleg per entendre les seves necessitats i respondre en conseqüència. Aquesta estructura

es diu [Möbius](#). Dins de la ciutat, això es va equilibrar al costat d'altres espais, com ara la creació d'un edifici de mesquita local que va reunir els musulmans de diferents orígens culturals de tota la ciutat, que va tenir el paper de ser, al mateix temps, un espai per als musulmans i un lloc per millorar les oportunitats per als membres de les comunitats més àmplies i comprendre el que passava en aquell lloc de culte. En una altra ciutat, l'autoritat local havia treballat amb tres grups religiosos diferents que lluitaven per trobar un espai adequat en una zona determinada; això va donar com a resultat el desenvolupament d'un espai combinat per a ells.

Promoure oportunitats d'interacció per millorar la comprensió, el diàleg i la solidaritat

Els exemples anteriors comencen a il·lustrar la importància de fer espai per a les interaccions en tots els àmbits, des del quotidià fins a l'estructural, i ser clar sobre com aquestes interaccions interactuen i se succeeixen. Els participants van compartir una àmplia gamma d'exemples addicionals sobre com havien intentat crear oportunitats perquè hi hagués més interacció entre els diversos grups religiosos i seculars. Això incloïa oportunitats per atreure una gamma més àmplia de persones a espais segurs per aprendre els uns dels altres, debatre plegats fins i tot sobre temes difícils i treballar junts per al bé comú.⁶ La importància d'aquests espais no es pot subestimar i es reflecteix en el nombre d'exemples esmentats aquí.

En considerar diferents oportunitats, els participants van fer èmfasi en la necessitat de dialogar i de treballar junts en temes d'interès comú i en els quals es poden donar suport mútuament. Per exemple, permetre que les persones treballin juntes als barris sobre temes com els carrers nets, tenir bones escoles per als infants, ajudar els refugiats, el medi ambient, etcètera, pot ajudar els participants a identificar valors, preocupacions i respostes compartides de manera pràctica, fins i tot si els participants particulars no estan interessats a mantenir converses religioses entre si. Dit això, hi va haver un reconeixement que el diàleg és important, fins i tot en termes de reconeixement de la contribució important que els grups religiosos han de fer per a un procés democràtic més ampli. Això, però, requereix confiança, transparència, temps, responsabilitat, transparència, reconeixement i apoderament de les comunitats religioses, reconeixent les conviccions com a part de la identitat de tots com a éssers humans i reconeixent que els grups religiosos tenen contribucions importants per fer, en comptes de veure, simplement, que tenen necessitats particulars.

Exemples de respostes de la pràctica:

- **Les jornades, tant a la nit com de dia, de portes obertes per a llocs de culte** com ara mesquites es van considerar útils en una àmplia gamma de contextos, ja que van proporcionar una oportunitat perquè el públic en general vegi què passa dins d'aquests edificis. Per exemple, a Bergen, s'ha desenvolupat un programa per tota la ciutat de jornades de portes obertes de la mesquita per atreure entre 400 i 500 visitants, i ara s'estan plantejant estendre aquest programa a una iniciativa nacional.
- **Programes més amplis d'actes centrats en la interacció:** l'Oficina de Cohesió Multicultural, Neuchâtel (Suïssa), va organitzar un programa de trenta actes al llarg de tres mesos anomenat [NeuchâToi 2016](#). Això va implicar moltes associacions, activitats, conferències,

taules rodones, converses *improbables*, exposicions i activitats per tal d'involucrar un nombre més elevat de persones, incloent-hi els joves, que són els qui havien participat tradicionalment en el diàleg interconfessional. Aquestes activitats abasten diversos temes, inclosa la religió a la feina, la religió i les dones, la religió i l'Estat, la religió i el secularisme, les interaccions entre religions, entre d'altres. Aquest programa d'activitats es va basar en l'establiment anterior d'uns estatuts relacionats i la formació per comprometre's amb la diversitat religiosa.

- **Una «agència de viatges interconfessional»** ha permès que grups de Rotterdam es visitin dins de la ciutat, un mitjà per fer que es produeixi aquesta interacció ha estat la visita a diferents llocs de culte. Aquest programa ha involucrat milers d'alumnes de les escoles de tota la ciutat, que participen en aquestes activitats. Un component clau d'aquest programa és permetre que la gent vegi la diversitat tant a *dins* com *entre* les religions, destacant que no hi ha només una versió de cadascuna, sinó que també hi ha diferents persones i diferents punts de vista dins de les religions. Dins de la mateixa ciutat, per reflectir la necessitat de fer activitats conjuntes, també hi ha un **minimarató interconfessional**, en la qual els participants es concentren en el fet de córrer junts, no d'acabar els primers, portant samarretes amb missatges com «córrer per la comprensió». Un altre dels projectes a la mateixa ciutat ha involucrat persones de la mesquita local que treballen amb persones amb discapacitat i altres persones d'un barri en concret per fer una plaça de grava més bonica, amb l'ús de plantes, arbres, flors, etcètera.
- A Ginebra s'ha desenvolupat **una plataforma interreligiosa** amb l'objectiu de dur a terme una sèrie d'activitats per generar diàleg i relacions entre persones que segueixen diferents religions i filosofies de la societat civil, que reconeix la diversitat dins dels diferents grups, i per fer front plegats a objectius comuns. Aquesta plataforma inclou 23 grups diversos i involucra tant els membres individuals i de grup com els membres associats per als interessats en la religió. Es va establir inicialment amb un estatut acordat per tots els participants a la plataforma el 1992. Entre les activitats que desenvolupa tenim les següents: (i) el desenvolupament d'una **casa de les religions** com un lloc on puguin coexistir totes les religions i cadascuna disposi d'un espai per a ella mateixa, en un indret físic a prop de la base de diverses institucions internacionals; (ii) sensibilitzar les diferents religions amb activitats com la celebració d'una **setmana de les religions**, que inclogui activitats que impliquin interacció (actes, visites, etcètera) organitzades al voltant d'un tema comú cada any (per exemple, objectes sagrats, fets religiosos); (iii) a publicació d'un **calendari interreligiós** enfocat especialment als estudiants per donar a conèixer els diferents festivals religiosos durant tot l'any; (iv) **fer declaracions públiques** per abordar els punts de vista divisoris expressats en els mitjans de comunicació i fer declaracions comunes en suport de la pau i desafiant la discriminació, especialment en resposta als esdeveniments; (v) **projectes d'agermanament**, en els quals persones de diferents creences van al lloc de culte dels altres; (vi) **debats sobre la convivència i la comprensió interreligioses** i actes en els quals els polítics i el públic en general debatin conjuntament qüestions connexes; (vii) **certàmens i premis artístics** per celebrar diferents expressions i experiències de la religió en la música, etcètera; (viii) projectes particulars per a grups com els joves.
- La necessitat de desenvolupar activitats i estructures de suport a la interacció es pot aplicar tant *dins* de les religions particulars com *entre* elles, sobretot en les que hi pot haver moltes diferències en la comprensió religiosa, la cultura, l'ètnia/nacionalitat, el sexe, etcètera. Per exemple, això es pot veure en la manera com s'ha desenvolupat el treball de l'SPIOR des del

1988, com a **organització de paraigua islàmica**, que construeix vincles i capacitat entre diferents individus i grups musulmans a Rotterdam i ciutats veïnes; vegeu <http://www.spior.nl/>. Actualment hi ha 68 organitzacions membres, incloent-hi la majoria de les mesquites de Rotterdam i moltes organitzacions socioculturals, organitzacions de joves i de dones, almenys de dotze orígens culturals diferents. Un aspecte clau de la tasca d'aquesta organització és connectar persones, grups i organitzacions per contribuir a la realització de valors compartits, un terreny comú i activitats conjuntes, al mateix temps que es millora la participació dels musulmans als Països Baixos. Aquests inclouen, entre d'altres, treballar en el camp de l'educació, la lluita contra la discriminació, la joventut, l'ocupació i l'apoderament de la dona. De la mateixa manera que molts dels altres exemples ja esmentats, insisteixen en el fet que cal temps per construir relacions de confiança i en com n'és, de fàcil, ser socavats, per això citen l'expressió holandesa «La confiança arriba a peu, però se'n va a cavall». Per tant, l'enfocament pretén invertir en bones relacions a llarg termini, i això es necessita en temps de pau i no només quan hi ha un incident/moments d'estrès, ja sigui en l'àmbit local o a l'estranger. Per exemple, quan hi va haver els atacs terroristes a París, gràcies a les relacions existents, van poder organitzar molt ràpidament una trobada entre persones de diferents tradicions religioses i humanistes i públicament es van unir per la pau.

Els participants van reconèixer que hi pot haver molts **reptes per desenvolupar activitats d'interacció** com aquestes a la pràctica. Això pot incloure una capacitat limitada dins de les comunitats religioses, en particular els grups minoritaris de minories religioses, per participar en aquest tipus d'iniciatives, fins i tot quan estiguin disposats, en principi, a participar-hi d'una altra manera. Per exemple, en moltes ciutats, els participants van destacar la necessitat de reconèixer les diferents estructures i capacitats dels diferents grups, inclosa l'alta dependència en molts dels voluntaris que tenen un temps limitat. Els líders religiosos poden tenir una àmplia gamma de papers i un suport administratiu limitat. En aquestes comunitats, poden ser les mateixes persones les qui continuen rebent peticions repetides per involucrar-se en el diàleg o treballant juntes, o d'organitzar visites als llocs de culte en dies i hores concretes, etcètera. Això pot significar que aquestes activitats necessiten recursos i el suport de diferents maneres. També pot haver-hi reptes per assegurar que les activitats com les visites i les jornades de portes obertes afectin les relacions i la comprensió entre els individus i les comunitats i no es converteixin només en una experiència passiva, com simplement visitar un museu. Un altre repte pot ser garantir la continuïtat i la sostenibilitat d'aquestes activitats, sobretot en períodes en què no sembla que hi hagi cap urgència immediata. Altres reptes són difondre l'aprenentatge a partir d'aquestes interaccions a un públic més ampli, incloent-hi els qui actualment no participen en aquestes activitats. Això pot ser un gran repte en àrees que no són diverses o on la gent no se sol reunir en altres circumstàncies. És per això que oferir possibilitats d'interacció es va haver de combinar amb estratègies més àmplies de participació pública.

Participar en els discursos polítics i mediàtics

Aquest repte d'arribar a un públic més ampli s'estén a una necessitat d'involucrar-se de manera més àmplia i col·lectiva amb els discursos en l'esfera pública, incloent-hi els que defensen els polítics i els mitjans de comunicació. En molts contextos, es veien els polítics com si tinguessin un paper important en l'agreujament dels prejudicis i la discriminació en els discursos que feien, que utilitzaven per construir un populisme contra la minoria. Sovint, això estableix el to del que es percep com a acceptable per als altres de dir i de fer, que es veu en fenòmens com l'augment dels delictes d'odi al

Regne Unit (fins i tot contra les minories religioses) des del moment que es va produir el referèndum del país per sortir de la Unió Europea, després una campanya que va incloure declaracions que hi estaven relacionades. Aquestes declaracions sovint es difonen a través d'una àmplia cobertura mediàtica, vista en altres llocs en exemples com ara la cobertura de les declaracions de polítics importants. Aquests inclouen el ministre noruec d'Integració, que ha estat denunciat per publicar a les xarxes socials: «Els que vénen a viure a Noruega s'han d'adaptar a la nostra societat. Aquí mengem carn de porc, bevem alcohol i ensenyem la cara».⁷ Un altre exemple és l'últim judici del polític Wilders, del Partit per la Llibertat holandès (PVV), per discriminació racial i incitació a l'odi als Països Baixos, després d'haver criticat l'islam, demanant la prohibició de l'Alcorà i el tancament de totes les mesquites als Països Baixos.⁸ Aquestes opinions poden començar a ser absorbides fins i tot per nens, des de molt petits; per exemple, un participant musulmà va compartir com se li havien adreçat els nens durant un debat escolar en preguntar-li «Aleshores, quan va deixar de ser [nacionalitat] per convertir-se en musulmà?».

Com a resposta, els participants a la conferència han posat èmfasi en la necessitat de desafiar qualsevol intent de «normalització de la intolerància» que sorgeixi dels polítics i els mitjans de comunicació i que «empenyi el límit del que és acceptable dir» sobre les minories religioses. L'enfocament adoptat per afrontar aquest repte era important, ja que la popularitat d'aquests punts de vista es pot agreujar si es presenten com que no se'ls permet la llibertat d'expressió. No obstant això, quan altres polítics no responen a les crítiques d'opinions amb prejudicis, o saben com respondre, això pot deixar un buit que els permet florir. Per tant, els participants van destacar la necessitat del compromís públic per part dels polítics i els professionals en la construcció d'una contranarrativa forta i positiva en els discursos públics i dels mitjans de comunicació. A més de reconèixer la contribució valuosa de les diferents religions a la societat, això pot ressaltar la necessitat de la llibertat de religió per a tothom, incloses les religions majoritàries i minoritàries, dins d'un marc d'igualtat (vegeu més endavant). Els polítics, en particular, poden ajudar a emmarcar les identitats nacionals de manera inclusiva, tot reconeixent la contribució dels diferents grups religiosos i seculars al seu país. Les ciutats, la societat civil i els grups religiosos poden donar-hi suport mitjançant la construcció de relacions amb els mitjans de comunicació i els polítics de manera proactiva, i amb l'aportació d'evidències pràctiques, dades i exemples per donar suport a una cobertura més positiva. També poden ajudar a fer front als rumors abans que les actituds negatives es manifestin en delictes d'odi. Això pot ser especialment important quan la percepció del conflicte històric o actual està sent alimentada per alguns grups o fins i tot per altres països amb unes finalitats polítiques més àmplies.

Exemples de respostes de la pràctica:

- A diverses ciutats, els polítics electes i els líders cívics (per exemple, els alcaldes) es van dedicar a **repetir missatges més positius** en cada oportunitat i celebració pública per a públics diversos. Els polítics de tot l'espectre polític, reconeixent el lloc de diferents minories religioses dins les seves circumscripcions, es poden comprometre amb els grups religiosos minoritaris i construir relacions menys polititzades amb les comunitats religioses, com ara les mesquites locals per tal de mantenir bones relacions.
- Diversos participants havien establert unes **relacions de treball sòlides amb determinats mitjans de comunicació** per ajudar a destacar els problemes als quals s'enfronten les minories religioses en termes de prejudicis i discriminació, i per ajudar a informar la gent amb l'adopció d'un enfocament diferent. Això va incloure haver de proporcionar als mitjans de

comunicació estadístiques precises, amb dades sobre la seva religió, parlar d'altres problemes als quals s'enfronten les persones que són membres de la seva organització i no només els religiosos, compartir exemples i històries, així com organitzar la cobertura de declaracions conjuntes i d'accions col·lectives de solidaritat.

- Altres organitzacions també s'han centrat a **crear els seus propis mitjans de comunicació per fer front als estereotips i difondre-ho a través de les xarxes socials**; per exemple, la [Xarxa de Dones Musulmanes](#) del Regne Unit ha creat [vídeos curts](#) que ofereixen un seguit d'exemples positius de diverses contribucions de dones musulmanes a la societat.
- A Ucraïna, on alguns participants consideraven que les diferències religioses les plantejava Rússia com un factor en conflicte recent (fins i tot a través de la cobertura dels mitjans de comunicació finançats per l'Estat), un **consell interconfessional** d'una regió va ser fonamental en l'organització de relacions entre diferents comunitats religioses, si bé es rebatia qualsevol missatge de divisió mitjançant la distribució d'informació sobre com estaven treballant juntes les organitzacions religioses per resoldre qualsevol problema local.

Participar críticament amb l'impacte dels discursos de seguretat, radicalització i terrorisme i els seus efectes sobre els prejudicis i la discriminació

Tal com la secció anterior comença a destacar, les postures polítiques i els aspectes de les polítiques en l'àmbit local, nacional i internacional es poden veure com si agreugessin les tensions entre els grups. Els participants van compartir una altra sèrie d'exemples en els quals es va considerar que aquest era el cas, inclosos molts que se centraven en l'impacte negatiu de discursos i pràctiques que vinculaven les minories religioses particulars amb temes de seguretat, radicalització i terrorisme. Si bé es reconeix que alguns terroristes han afirmat vincles amb formes de l'islam en particular, la mala interpretació dels textos religiosos en formes que donen suport a la violència ha estat àmpliament qüestionada per molts líders religiosos. Les polítiques centrades en les minories religioses com un risc percebut de seguretat poden agreujar les percepcions públiques negatives d'aquests grups en formes que condueixen a la discriminació i a delictes d'odi; per posar només un exemple, un participant va explicar que una dona amb un hijab estava esperant l'autobús a una parada quan un cotxe es va aturar i els seus ocupants la van assetjar dient-li que era una terrorista. Aquests problemes s'estenen més enllà de les experiències individuals a les accions estatals, com al Japó, quan una filtració l'any 2010 va revelar que els musulmans havien estat sota vigilància massiva, vistos com un risc per a la seguretat. Els assumptes complexos com aquest i el cas anomenat Cavall de Troia, on es van investigar les escoles de Birmingham, al Regne Unit, (acusades de tenir infiltrats extremistes musulmans) poden ser impulsats pels temors del públic. D'acord amb la investigació sobre la cobertura dels mitjans de comunicació i com es rep,⁹ també poden afectar la percepció pública en termes de les paraules que s'associen amb determinades minories religioses. El resultat sovint pot debilitar de manera significativa qualsevol relació de confiança que, d'una altra manera, s'hauria establert entre aquests grups i les autoritats públiques.¹⁰

Va ser en aquest context complex i controvertit que alguns participants van informar que una gran part del finançament públic disponible per a les minories religioses, i en particular els grups musulmans, s'adreçava a grups que deien que abordarien la «radicalització» o l'«extremisme». No

obstant això, hi va haver una resposta significativa respecte al que podria definir-se com a «extrem», sobretot tenint en compte els debats polítics esmentats anteriorment. Per tant, per a molts, la participació en aquests programes comporta un risc significatiu d'augmentar la confusió sobre el compromís amb els grups religiosos i agreuja l'etiquetatge i la discriminació en contra de la seva comunitat religiosa.

Exemples de respostes de la pràctica:

- En la mesura que qualsevol compromís amb aquests programes i línies de finançament va ser considerat útil pels participants, això va ser principalment quan es va fer en el context de respondre a totes les formes de radicalització, incloent-hi l'extrema dreta. Van venir exemples concrets d'això d'un context noruec, on l'experiència de l'assassinat en massa, l'any 2011, per part d'un extremista de la dreta es mantenia en la consciència pública. Les respostes van incloure una iniciativa que **donava diners als joves de diferents orígens (incloent-hi el consell de la joventut de la ciutat i una mesquita) per organitzar la seva pròpia conferència** sobre la radicalització i, a Bergen, l'ajuntament i la mesquita van cooperar en un projecte per educar els imams sobre la radicalització, convidant tothom a participar en la **formació relacionada amb totes les formes d'extremisme**. L'apoderament és important per permetre que les persones parlin per elles mateixes i busquin les seves pròpies solucions, en comptes que la ciutat les busqui per elles.
- Per a altres participants en altres contextos, pel que fa al treball sobre el repte dels prejudicis i la discriminació contra les minories religioses, molts van pensar que el millor era **no involucrar-s'hi o buscar finançament sobre la base de programes de radicalització/extremisme** i, en comptes d'això, mirar de comprometre's en millors condicions al voltant dels drets de tots els grups, tot desafiant els prejudicis i la discriminació, i amb la construcció de relacions cooperatives, cohesives i pacífiques entre les comunitats de manera més general.

Participar críticament amb discursos i pràctiques religiosos en relació amb els prejudicis i la discriminació

Els participants van reconèixer que algunes perspectives religioses poden discriminar les persones pel sexe, la sexualitat, etcètera, així com altres individus i grups que no comparteixen la seva religió o la interpretació que se'n fa. Com a reflex d'aquest fet, alguns participants de les organitzacions religioses van argumentar que aquestes organitzacions no han d'acceptar necessàriament totes les normes adoptades dins de la cultura popular o per altres grups. No obstant això, molts dels participants van sostenir amb fermesa que un enfocament intercultural implicava lluitar en contra dels prejudicis i la discriminació en fronts múltiples, inclosa la lluita contra els prejudicis i la discriminació contra grups religiosos onsevulla que es trobessin (fins i tot dins dels organismes públics i altres grups religiosos), i abordar les formes de prejudici, discriminació i injustícia contra altres grups, fins i tot dins de la seva pròpia comunitat. Per als qui prenen aquest enfocament, era important reflexionar sobre les maneres com els discursos i les pràctiques religioses poden contribuir al prejudici i la discriminació i afrontar-los quan es treballa amb les pròpies comunitats religioses. Sovint, reunir grups diversos que comparteixen una religió en concret, però que tenen diferents orígens culturals, era una manera que els professionals reflexionessin amb els grups sobre el que era

central i essencial per a una religió en concret i el que s'associava més amb una expressió cultural particular (i fins i tot la mala interpretació/aplicació indeguda) d'aquesta. Aquests debats els poden facilitar millor els qui pertanyen i estan profundament familiaritzats amb determinades identitats i tradicions religioses, fet que permet un compromís no només amb els drets humans, sinó també un compromís amb els textos religiosos i les pròpies tradicions.

Exemples de respostes de la pràctica:

- A Rotterdam, la reunió de 68 organitzacions membres (incloses la majoria de les mesquites locals, moltes organitzacions de dones i joves, etcètera) dins de l'SPIOR ha bastit relacions entre diversos grups que comparteixen un compromís amb l'islam i ha permès **debats sobre els prejudicis i la discriminació que hi ha dins d'aquests grups i entre ells**. El director de l'organització reconeix que, malgrat que aquestes opinions no són intrínseques a l'islam i no tots els musulmans hi estan involucrats, cal abordar l'antisemitisme, l'homofòbia, el maltractament a les dones, etcètera, entre alguns musulmans: «No es pot ser selectiu en la solidaritat: si vostè afirma, com hauria de fer, que aquests són els drets humans, i vol que se'l tracti justament a vostè i a la seva comunitat, també ha de ser autocrític sobre vostè i la seva comunitat i sobre les seves opinions». A partir d'aquest raonament, s'han dut a terme diversos projectes per abordar la discriminació per diversos motius i diferents mètodes; per exemple, vegeu <http://www.spior.nl/what-is-spior/>.
- Lamrani Abderrahman, de la Xarxa Marroquina de Ciutats Interculturals, va compartir que la Declaració del Caire de Drets Humans a l'islam¹¹ i la Declaració de Marràqueix proporcionen exemples de desenvolupament de principis que es basen en fonaments dins de la fe musulmana per desenvolupar un marc de principi per al respecte de les llibertats i els drets de les minories religioses als països islàmics, al mateix temps que estableixen vincles entre textos religiosos i la Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides.¹²
- [Tabadol](#) és una associació que adopta **un enfocament contra el biaix** i que implica quatre passos: reconèixer i valorar l'individu en la seva identitat, valorar la diversitat d'identitats en un grup, identificar situacions d'injustícia associades amb identitats que permetin expressar les injustícies que ells viuen i trobar maneres de lluitar col·lectivament contra la injustícia social. L'organització duu a terme programes de formació per als professionals per integrar les qüestions interculturals relacionades amb els diferents aspectes de la identitat (sexe, religió, nacionalitat, grup cultural, classe social, etcètera) en les pràctiques laborals. Això inclou la realització de tallers per a diferents grups, en les institucions educatives o estructures socioculturals. Tabadol també organitza trobades juvenils internacionals per als joves procedents de França, Alemanya i el Líban que se centren en els problemes de discriminació i interacció intercultural. Aquestes activitats inclouen l'ús de diversos mitjans, com ara enfocaments artístics, que permetin a les persones reflexionar de manera crítica sobre la relació entre la cultura i la religió en termes de quin impacte tenen en la discriminació.

Marc constitucional/legal, anivellament per a la igualtat de drets¹³

Per mitjà de totes les respostes anteriors es reconeix que els marcs constitucionals i legals històrics,

així com les regulacions, les polítiques i les pràctiques, sovint han incorporat un tractament diferenciat per a diferents grups religiosos i seculars que poden continuar fins a l'actualitat; això pot ser, en efecte, una forma de discriminació sistèmica. Aquest informe no té espai per a una consideració global del rang d'aquestes diferències entre els països involucrats i, fins i tot dins d'un context particular, el compromís amb aquestes diferències per tal de considerar qualsevol discriminació inherent a elles és un procés complex. Entre els participants de la conferència es van mantenir debats sobre les millors maneres de fer adaptacions en contextos particulars i, especialment, el que podrien ser «ajustaments raonables» per a la regulació i la prestació de serveis dins de contextos específics. Això va ser particularment difícil perquè la «raonabilitat» sovint es determina respecte al nostre propi marc de referència, que pot tenir les arrels en una visió del món religiosa o no religiosa i en un conjunt de conviccions; si estem fermament compromesos amb una fe particular o una visió del món secular que requereix alguna cosa, llavors tot el relacionat amb això pot semblar raonable per a nosaltres. No obstant això, fins i tot en aquest cas, el compromís intercultural proporciona almenys un mitjà de dialogar sobre les àrees polítiques i pràctiques que s'experimenten com a discriminació o millora dels prejudicis contra les minories religioses. Els participants van insistir en la importància de ser sensibles en la forma com ens agradaria que ens tractessin si la nostra religió o visió del món particular fos minoritària, reconeixent la diversitat religiosa i cultural en allò que és important per a les persones i escoltant els qui es troben en aquesta posició sobre qualsevol adaptació que demanarien, al mateix temps que intenten emmarcar qualsevol canvi en termes de normes d'igualtat de tractament que s'apliquin igual a tots els grups religiosos i seculars. Això pot plantejar problemes concrets quan els drets relatius a diferents aspectes de la identitat i la discriminació interactuen, fet que dóna lloc a casos de prova jurídica complexos en l'àmbit nacional i europeu.

En general, els participants van desafiar una visió dels espais públics com un espai secular que necessita ser protegit dels drets dels grups religiosos, però en canvi articulaven una visió de l'espai públic com un espai de tots. Això significa que el repte consisteix a emmarcar aquests drets d'una manera que permeti a tothom tenir els mateixos drets, inclosos aquells que volen expressar la seva religió i els qui no tenen religió. El prejudici dins de les comunitats majoritàries sovint pot ser alimentat per la percepció que estan perdent els drets tradicionals i les minories estan rebent els drets que no tenen. En aquest context, en el qual els grups religiosos majoritaris han tingut tradicionalment drets particulars, una resposta més eficaç pot ser no allunyar-los d'ells, sinó garantir que altres grups organitzats al voltant de la religió, la convicció o la creença tinguin un tractament similar dins d'un marc que respecti els drets de tots.

Exemples de respostes de la pràctica:

- Algunes autoritats han intentat abordar aquest problema mitjançant el **canvi de regles o constitucions al voltant de com les religions minoritàries poden arribar a ser reconegudes** per l'Estat, la regió, el cantó o l'autoritat local o revisant si els diferents grups religiosos reben un tractament diferent com a resultat d'això.
- A Noruega, es va informar que les minories religioses **reben ara el mateix suport** per capita per als seus membres que l'Església de Noruega.
- Les autoritats locals poden **acordar normes comunes sobre la celebració de les festes religioses més importants als espais públics**. Aquestes poden incloure la manera com

interactuaran i no obstruiran els grups religiosos que busquen fer espai per a les celebracions públiques de les religions principals, reflectint la seva presència com a part de la comunitat més àmplia, al mateix temps que garanteixen els drets dels qui no pertanyen a una religió. Les directrius comunes elaborades per Barcelona (esmentades anteriorment) són un exemple d'aquest tipus d'enfocament.

- La **interposició de casos de prova** com el presentat per la Lliga de Drets Humans (LDH) i l'associació antiislamofòbia (CCIF) al davant del tribunal administratiu més alt de França, que impugnava les accions de la policia i les autoritats locals per prohibir els musulmans portar vestits de bany complets (els anomenats burquins) a la platja. Aquest exemple va ser esmentat pels participants en les seves discussions de grup com un exemple d'una resposta de l'Estat que es considera injusta, desproporcionada i discriminatòria. Des d'una perspectiva intercultural, els participants van argumentar que era important que aquesta prohibició s'hagués revocat, el que permet a totes les persones a França portar el que vulguin a la platja (encara que la cobertura facial completa continua sent il·legal a França, en una prohibició que ha estat confirmada pel Tribunal Europeu de Drets Humans¹⁴ com a suport d'un objectiu legítim per justificar la convivència, alhora que reconeix l'ampli marge d'apreciació a Europa pel que fa a diferències significatives d'opinió sobre com es pot aconseguir això).
- La **Comissió de Religió i Creences en la Vida Pública Britànica**¹⁵ va analitzar detalladament la situació jurídica a la Gran Bretanya, recollint proves a partir d'una àmplia gamma de fonts i grups per fer una sèrie de recomanacions, entre ells una discussió detallada sobre com les proteccions per als diferents grups que duen a terme una sèrie de formes de religió o creences, incloses les creences no religioses, podrien ser més iguals.

Donar suport a mediadors capacitats i constructors de ponts

Aquests enfocaments reflecteixen com es pot abordar una àmplia gamma de situacions utilitzant una varietat d'enfocaments interculturals diferents. Per sí mateixes no impedeixen el potencial de desacord i controvèrsia sobre quina podria ser la resposta adequada per als diferents punts de vista sobre la discriminació dels grups religiosos. Destaquen, però, algunes formes en què es pot desenvolupar la comprensió de les minories religioses, construir relacions i, almenys, abordar converses difícils. Els participants en la conferència van destacar reiteradament la importància del diàleg i els riscos significatius associats amb evitar-lo.

Com a resultat, hi va haver un fort suport a les ciutats per adoptar un enfocament proactiu en el desenvolupament de mediadors capacitats amb les habilitats necessàries per ajudar a mantenir les bones relacions entre els grups i intervenir en situacions en les quals les dificultats es presenten abans que les situacions estiguin massa arrelades, dins dels marcs interculturals indicats anteriorment. També hi va haver suport per disposar de persones amb les habilitats i la comprensió per poder plantejar aquestes qüestions controvertides en llocs com escoles i no tenir por d'entaular un diàleg sobre ells, sinó que, en comptes d'això, tenir processos que els permetin explorar amb el diàleg. Això inclou la formació dels funcionaris per fer els llocs de treball inclusius, al mateix temps que es promouen aquests debats, així com a persones en organismes no governamentals, líders religiosos, etcètera. El desenvolupament de formes de compromís arbitrat ajudaria a contrarestar qualsevol tabú que pogués existir d'una altra manera sobre aquests temes, en el qual el silenci està contribuint

a la contínua falta d'entesa entre individus i grups.

Exemples de respostes de la pràctica:

- Montreal ha desenvolupat un equip central d'experts al municipi que **proporciona suport i formació als funcionaris públics, polítics, etcètera**, als districtes per elaborar respostes a diferents grups religiosos i culturals als seus veïnats locals, així respon a diferents necessitats i desafia les percepcions errònies.
- Algunes ciutats han desenvolupat una **formació per a líders religiosos** (molts dels quals poden ser voluntaris) que va més enllà de compartir fets i habilitats, incloses les que ajuden a educar els altres en relació amb la diferència, tècniques de mediació, etcètera.

Conclusió: adaptar les respostes a contextos particulars i diferents etapes dins dels processos locals

Els exemples anteriors indiquen una àmplia gamma de diferents àrees potencials de resposta i exemples de com aquestes respostes s'han desenvolupat en contextos particulars. La selecció de les respostes més útils en contextos particulars va ser vista pels participants com si depengués d'una àmplia gamma de factors entre els quals tenim (per exemple) el context del suport constitucional/legal (com ja s'ha esmentat abans), esdeveniments sociopolítics més amplis i històries de relacions dins de determinades zones locals. A més a més, els patrons de migració, les experiències dels diferents grups religiosos, les històries dels Estats involucrats, entre d'altres, eren diferents en contextos diferents, i això era important per decidir sobre les respostes apropiades en aquell context. No obstant això, a través dels diversos contextos considerats, hi va haver temes clars, entre els quals: (i) la formació d'un marc jurídic sòlid per donar suport als drets de tots;

(ii) qüestionar els delictes d'odi i discriminació en una varietat de camps; (iii) augmentar la consciència mútua de les diferents religions; (iv) adaptar raonablement la prestació de serveis públics; (v) promoure interaccions positives que fomentin la confiança i que impliquin diàleg o treballar junts en temes socials compartits per trencar les divisions; (vi) involucrar-se críticament amb els discursos polítics i dels mitjans de comunicació, incloent-hi mirar de contrarestar els que agreugen la divisió i ser conscients de com altres programes polítics poden interactuar i socavar els intents de desafiar els prejudicis i la discriminació; (vii) donar suport i capacitar les persones que poden permetre el diàleg i construir ponts entre individus i grups, també sobre assumptes en els quals hi ha desacord. La formació de xarxes i associacions a través de fronteres culturals i religioses tenia un potencial especial per ajudar a facilitar això entre els diferents grups dins i entre grups de diferents religions o creences. La importància de la construcció de relacions a llarg termini i el compromís es va sustentar en la necessitat de construir aquestes relacions a partir d'una avaluació realista de la posició actual i el coneixement de quina etapa del procés de participació intercultural i interreligiós s'havia aconseguit fins al moment. Mentre alguns llocs havien establert relacions al llarg de dècades de suport a les interaccions, d'altres van considerar que tot just s'estaven formant aquestes relacions. Per tant, hi ha oportunitats significatives perquè les ciutats aprenguin les unes de les altres, fins i tot de les que han desenvolupat respostes diferents i es troben en etapes diferents del procés, així com perquè siguin més sistemàtiques a l'hora de combinar els diferents tipus de resposta que poden ser apropiats en el seu context.

Donant suport a tots aquests enfocaments i exemples, els participants van posar èmfasi en la importància de tractar les persones com a éssers humans amb empatia, sent coamfitrions els uns dels altres i tenint sentit de l'humor. Això va incloure nodrir les qualitats que van permetre a la gent tenir debats de bona qualitat que mantinguessin relacions fins i tot quan els implicats estaven fortament en desacord entre si. D'altra banda, a més de formar noves xarxes de relacions a través de les diferents comunitats de religió, creença i convicció, van destacar la importància d'ampliar i d'aprofundir les xarxes existents. Una preocupació particular era arribar més àmpliament fora de les xarxes dels qui ja donen suport al desafiament dels prejudicis i la discriminació contra les minories religioses, conscients de les limitacions de les nostres activitats i del nostre enteniment actual. En les xarxes que formem i la manera com les formem, els participants van destacar com podem modelar el canvi que volem dur a terme. Per mitjà d'això, van argumentar que és possible formar un conjunt més positiu de relacions que poden donar suport als canvis en la direcció dels discursos públics, inclosos els mitjans de comunicació i la política, per donar suport a la interacció intercultural i desafiar els prejudicis i la discriminació contra les minories religioses.

Notes i referències:

1 Per exemple, les estimacions del Pew Research Center (2015:161) situen la població musulmana a Europa el 2010 en 43,47 milions (el 5,9 % de la població), per darrere dels afiliats com a cristians, en 553,28 milions (74,5 %) i la població no afiliada, en 139,89 milions (18,8 %). Tots aquests són molt més grans que altres grups religiosos com els jueus, en 1,42 milions (0,2 %), els hindús (0,2 %), els budistes, en 1,35 milions (0,2 %), la religiositat popular (0,87 milions, 0,1 %) i altres religions (0,87 milions, 0,1 %), respectivament. El mateix informe del Pew Research Center també prediu que la població musulmana a Europa està creixent de manera significativa i estima que aquest augment podria arribar al 10 % de la població europea l'any 2050 (pàg. 161). No obstant això, la qüestió de mesurar la religió en les poblacions (i predir els canvis i les tendències) és ben reconeguda com quelcom difícil, sobretot per les diferències en els mètodes, les mesures i les fonts de recopilació de dades, i també per les diferències freqüents entre l'afiliació nominal i diverses formes de creença i pràctica, per exemple. Vegeu: Pew Research Center (2015). *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050*. Washington: Pew Research Center. (Resums i dades relacionades disponibles a <http://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>).

2 Per a un informe sobre aquest esdeveniment que inclou un breu resum de les posicions del Consell d'Europa sobre els assumptes relacionats, vegeu Orton, A. (2014). *Faith in Intercultural Cities: Recognising religions as part of local diversity, and exploring how they can contribute to the diversity advantage of cities*. Estrasburg: Consell d'Europa. L'informe actual parteix del reconeixement de les bases i dels principis establerts en aquest informe anterior.

3 Aquestes dades provenen de l'última versió publicada d'aquest estudi substancial, fet el 2008 i publicat el 2011; vegeu <http://fra.europa.eu/en/project/2011/eu-midis-european-union-minorities-and-discrimination-survey>. L'argument general, però, va tenir un gran suport, com continua passant per part dels participants en l'esdeveniment. Per a estadístiques més recents, es va dur a terme una versió actualitzada d'aquest estudi l'any 2015, amb dades que es publicaran de manera imminent; vegeu <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-european-union-minorities-and-discrimination-survey>.

4 Tribunal Europeu de Drets Humans (2016). *Factsheet: Hate Speech*, juny del 2016, disponible a http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf.

5 Consell d'Europa (2003). "Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems". *European Treaty Series* núm. 189. Estrasburg, 28.1.2003 Disponible a https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800816_0f.

6 Per a un debat teòric dels diferents tipus d'espai d'interacció del qual s'informa, amb referències més àmplies, vegeu Orton, A. "Interfaith Dialogue: Seven Key Questions for Theory, Policy and Practice". *Religion, State and Society*, properament.

7 Vegeu, per exemple, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/norway-integration-minister-muslim-eat-pork-drink-alcohol-show-face-sylvi-listhaug-a7372991.html>.

8 Vegeu, per exemple, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-37819682>.

9 Per exemple, l'estudi de Hirofumi Okai, Universitat de Waseda, que va ser compartit durant l'acte, ressalta els resultats en una ciutat japonesa de la forta dependència dels mitjans de comunicació com a font d'informació sobre l'islam (el 73,7 % de TV, el 34,2 % de diaris contra el 5,6 % de musulmans que viuen al barri, per exemple, en un context on el 90 % dels enquestats no tenia coneguts musulmans) i les associacions de paraules lliures derivades d'aquestes fonts, que se centraven en el conflicte. Això reflecteix una àmplia investigació que també s'aplica a Europa sobre com el consum de mitjans de comunicació i els prejudicis es poden reforçar mútuament; per exemple, vegeu l'estudi alemany Eyssel, Geschke i Frindte (2015). "Is Seeing Believing? The Relationship between TV Consumption and Islamophobia in German Majority Society". *Journal of Media Psychology* 27(4): 190-202.

10 Vegeu també, per exemple, el resum de la investigació relacionada a Awan, I. (2014). "Operation Trojan Horse: Islamophobia or Extremism?" *Political Insight* 2014 setembre, pàg. 38-39, on el 90 % dels enquestats va considerar que els mitjans de comunicació havien distorsionat tot l'assumpte i el 95 % va pensar que havia danyat la cohesió de la comunitat.

11 <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/Human-Rights/cairo.pdf>.

12 <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

13 L'autor va adoptar la paraula *anivellament* utilitzada en l'encapçalament d'aquest apartat de la presentació del professor Tariq Modood, en una recent jornada d'estudi de l'Associació Sociològica Britànica, "Connectant per al canvi: recerca i polítiques emergents sobre la religió i les creences en l'esfera pública", el 21 d'octubre de 2016. Modood va ser membre de la Comissió de Religió i Creences en la Vida Pública Britànica (vegeu la nota 14) i va utilitzar aquesta frase per resumir alguns dels principis del seu informe.

14 Vegeu el comunicat de premsa CEDH 191 (2014), 01.07.2014, del Tribunal Europeu de Drets Humans, sobre S.A.S. v. França (sol·licitud núm. 43835/11).

15 Comissió de Religió i Creences en la Vida Pública Britànica (2015). *Living with Difference: Community, Diversity and the Common Good*. Cambridge: Woolf Institute, disponible a <https://corablivingwithdifference.files.wordpress.com/2015/12/living-with-difference-online.pdf>.